

TATJANA JÄRVI NELJANDAST RÄNGAS

ELUS: „Et üldse ellu jääda, pidin mõ

Andekas tantsija on pidanud toime tulema nii oma kallima Urmas Kibuspuu, abikaasa Raivo Järvi kui ka em

Tiina Kõrtsini

„Loomulikult on see omamoodi traagiline, kui aplaus ühel päeval lõpeb. Aga iga asi saab ükskord läbi. Ma ei ela illusioonis. Laval tantsimisest jään aga vist elu lõpuni puudust tundma. Näen vahel isegi unenägudes, kuidas ma üritan hüpata, aga ei saa jalgu maast lahti. Või on vaja teha pöoret, aga ma ei saa – ei pöörle,“ räägib baleriin ja koreograaf Tatjana Järvi. Just tema töö, tantsimine, on aidanud tal üle elada kallite inimeste kaotuse.

KATRIN HELEND-AAVIKU
katrin.helend-aaviku@ohutuleht.ee

Kadriorus Katharinenthali kohviku õuetoolide seljatugedel istuvad reas varblasejütsid ja sööstavad julgelt lauale, kui sööjad mõne palakese hetkekski taldrikule panevad. „Küll nad on toredad!“ hüüatab Tatjana vaimustunult ja jälgib enda eest laualt õhku tõusvaid sulelisi lapseliku ohinaga. Ta suhtub imetluse ja huviga igasse elusolendisse, olgu see siis kahe- või neljajalgne. Tatjana on pannud hea sõna jõu proovile ja püüdnud suhelda isegi ootamatult õues kohatud rotiga.

Tema endine abikaasa Raivo Järvi teadis hästi võlusõnu, kuidas looduslembest naist mõnele esmapilgul ehk igavana tunduvale väljasõidule kaasa meelitada: „Seal on linnud ja kutsud ja sa saad neid süüa!“ Tatjanal löid selle peale kohe silmad särava. Löövad praegugi. Suvel täitus tal 60 eluaastat. Mida aeg edasi, seda rohkem igatseb ta maale, loodusele lähemale. Praegu elab ta pealinna kortermajas, naudib Vivaldi „Aastaaegu“ ja oskab rõõmu tunda aknast avanevast vaatest äärelinna napile rohelusele.

Kadrioruga on Tatjanal vastakaid mälestusi. Lapsena oli see pelgupaik, kuhu ta koos vanaemaga ettearvatult käitunud vanaisa eest pages. Aastaid hiljem tegi aga Raivo Järvi talle seal ootamatult abieluettepaneku. Nii ootamatult, et Tatjana puhkes südamest nutma. Seda kohvikut enam ei ole. Ka Raivot ei ole. Tatjanal on nüüd uus suur roll vanaemana. Seda täidab ta samasuguse pühendumusega nagu kõiki eelnevaid nii elus kui ka laval.

Hüpe ette, suunaga taha

Tatjana tee balleti juurde ei ole olnud tants läbi lilled. Tema perekonnast pole teadaolevalt keegi varem tantsimisega, veel vähem balletiga tegelnud. Tatjana, tol ajal Bassova, elas lapsena koos ema, venna ja katlakütjast isaga viletsates oludes: pisikeses, ilma sooja veeta pliidiküttega korteris Toompeal. „Meil oli kaks koera, kaks kassi, kaks papagoid ja kalad. See oli helge aeg.“

Vanemad lahutasid, kui Tatjana oli viiene. Kohus määras venna isa juurde ja Tatjana ema juurde elama. „See oli minu jaoks suur tragöödia. Väikse inimese suur tragöödia.“

Kuna emal oli raske endagi eluga toime tulla, sattus Tatjana elama vanaema ja vanaisa juurde. Karmid sõjakogemused olid aga vanaisa närvisüsteemile oma jälje jätnud. Kannatajaks olid va-

naema ja lapselaps. Nii mõnigi kord tuli kodust ära tulla.

Tantsida meeldis Tatjanale juba lapsena. Kooliajal käis ta balletiringis, kus jäi silma õpetajale, kes soovitas tal minna õppima Tallinna balletikooli. „Vanaema siis viiski mind käekõrval sinna,“ meenutab Tatjana. „Seal oli raske, aga mulle meeldis. Sain end kodustest probleemidest välja lülitada. See oli minu võlumaailm,“ räägib ta, et just balletikool kasvatas ta üles kogu oma korrastatuse ja režiimiga. „See pani minu ellusuhtumise paika – austuse töö vastu ja eesmärgi poole pürgimise. Mitte üle laipade, vaid ikka oma tööga. Ja mul oli suur soov ja eesmärk.“

Tatjana räägib, et neil olid väga head pedagoogid. Algusest peale õpetati, et kui õpetaja tuleb vastu, teevad tüdrukud kniksu ja poisid kraapsu. „See on mul siamaani sees – kui vanem inimene tuleb mu juurde, tõusen automaatselt püsti. See ei kao.“

Estonia teatri laval oli Tatjana iga kooliaasta kevadel. Esimesel balletikooli aastal eesti rahvatantsuga „Kivikasukas“ ja Mozarti „Menuetiga“. Kursuse lõpuetendustel balletides „Chopiniana“ ja „Bernanda Alba maja“ jäi noor baleriin juba oma võimete ja andekusega silma.

Pärast balletikooli lõpetamist kutsuti Tatjana Estoniasse tööle. Tema päevi täitsid proovid, etendused, gastrollid ja selle kõige kõrvalt ema eest hoolitsemine. Algul oli ta rühmatantsija, aga kiire tõus solistik ei lasknud end kaua oodata. Juhtus nii, et balletis „Paquita“ oli vaja kiiresti peaosalisele asendus leida. „Kahe prooviga õpetati mind tükkki sisse. See oli minu jaoks pöördemoment – nähti, et olen võimeline kiiresti orienteeruma ja soloosa tegema.“ „Paquita“ esietendusel juhtunud äpardus näitas sedagi, et nooruke baleriin on võimeline ka ootamatutest olukordadest säravalt välja tulema.

Tatjanale on jätnud sügava jälje tookordne peaballettmeister Mai Murdmaa. „Ta on väga omapärane, põhjalik, mõneti isegi geniaalne. Tema etendused olid nii huvitavad, on siamaani. Tema muusikaline tajus ja kujundite loomine on lihtsalt vapustav! Mai Murdmaal on alati väga sisurikkad ja sügavad teemad nagu usk, sünn, armastus ja surm.“ Ta muheleb hetkeks ja ütleb, et vahel oli aga keeruline aru saada, mida Murdmaa oma juhtnõõridega mõtleb. „Näiteks ütles ta: hüpe ette, suunaga taha,“ ütleb Tatjana naerdes ja teeb Kadrioru trammipeatuses kogu keha kaasa haarava hooga hüppe. Pikk tantsijakarjäär on tei-

UUS SUUR ROLL: „Minu loominguline elu on olnud väga kirev,“ ütleb Tatjana Järvi, et ei näe oma elus ainult kaotusi. „Mitte kõigile ei ole antud nii huvitavaid osi ja võimalust tantsida, näidelda, filmis kaasa teha, laulda ja ka ise luua.“ Praegu on Tatjana suurim roll olla vanaema. „Poisile väga meeldib mamma juures olla!“ ütleb Tatjana tütar Ellen poja Harold Eriku kohta.

nud tema liigestega oma töö, aga baleriinihoiak ei kao.

Kolm rasket kaotust ja esimene abielu

13 aastat esines Tatjana paralleelselt teatritööga ka varietees. „Elu on mulle häid juhu- seid ette toonud. Olen neist kinni haaranud ja sealt ennast ise edasi töötanud,“ nendib ta. Varieteesse sattus Tatjana juhuse tahtel. Kolleeg tutvustas teda varietee direktorile, parasjagu oli sinna tantsijaid vaja ja nii tehti talle pakkumine. Noor andekas baleriin mängis aga Estonias juba soolorolle ja varietees- se rühmatantsijaks tulla ei pakkunud talle pinget.

„Siis aga pakuti mulle mõned huvitavad numbrid. Näiteks „Kimalase lend“ koos Vladimir Sa- požniniga, kes imiteeris häälega, mängis viiulit ja kontseriinot.“ Mait Agu etendus „Minu veetlev leedi“, kus Tatjana peaosalisena

tantsu kõrval ka laulis, tennis alati suure aplausi. „Mäletan, et üks mees tuli, pühkis pisaraid ja tõi mulle punase roosi.“

Aplaus saatis baleriini loomulikult ka Estonia laval. „Enne lavale minekut oli mul alati närvis, aga laval olles oli see kadunud ja olin publiku oma. Või oli publik minu oma.“

Sama juhuslikult nagu varieteesse sattus kaunis baleriin ka filmilinale – Tallinnfilmis tegi ta kaasa linatööstuses „Kaks paari ja üksindus“ ja Odessa kinostuudios „Kõrgemale vikerkaarest“. Aastaid hiljem Estonia teatri projektis „Balleti võlumaailm“ teadis ta lastele juba oma kogemusest rääkida: „Filmi võite vaadata mitu korda ja see ei muutu. Aga teatris võite vaadata sama etendust erinevatel aegadel ja see on iga kord erinev. Teater sünnib praegu, nüüd ja kohe ega kordu iialgi.“

1985. aasta juunikuus tabas Tatjanat suur kaotus – ootama-

tult lahkus igavikku Urmas Kibuspuu, kelle kõrval ta oli olnud näitleja viimased eluaastad. Nad mõlemad tegid kaasa lavastuses ja filmis „Savoy ball“. Filmi viimased võttepäevad tehti juba ilma Kibuspuuta. Tema tegelaskuju selg lõpukaadrites kuulub hoopis Raivo Järville, kellest sai hiljem Tatjana abikaasa.

Lein mattus töö alla. Kibuspuu matustega samal päeval pidi tantsija lendama Bulgaariasse etendusi andma. Ometi oli Tatjana sõnul just töösse sukeldumine see, mis aitas kaotusvaluga toime tulla. Peagi tabas järgmine tragöödia – ema hukkus oma korteris tekkinud tulekahjus. Aastaid hiljem murdis naise maha uus šokk – tema vend hukkus liiklusõnnetuses. Taas oli tantsimine see, mis hoidis Tatjanat jalgel ja kus sai oma valu väljendusrikkastes rollides välja elada. „Rasketel aegadel ongi mind kõige rohkem aidanud minu töö,“ tõdeb ta.

Oma esimese abikaasa Tõnu Kilgasega tutvus Tatjana Estonias. „Ta tuli Vanemuisest Estoniasse kohe operetti. Oskas laulda, näidelda, võluda. Näidake mulle naist, kes ei oleks olnud temasse armunud!“

Tatjana aga mehe sabas ei jooksanud. „Võib-olla aitas meie suhtele kaasa see, et ta oli ka Viru varietees töl,“ arvab Tatjana. „Meid sidus mingil määral teater ja kindlasti ka talu Käärikul, kus me puhkuse ajal alati käisime. See liitis meid väga, sest ma olen suur looduseinimene. Tegime tööd, kasvatasime rohelist ja kartulit.“

Paari pandi nad Varbla kirikus ja pulmad olid pereringis. Tatjana tunnistab, et abielule sai saatuslikuks Kilgase nipernaadilik elustiil. „Ma olen kuulnud öeldavat, et kui naine on hea, on ka mees hea. Ma ütlesin, et naine võib ju olla hea ja päris palju alla neelata, aga kui mees vaa-